

Дубасенюк О.А., Марченко Г.В. Сучасні теорії медіаосвіти: реалії та перспективи // Освіта для ХХІ століття: виклики, проблеми, перспективи: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (28 жовтня 2022 року, м. Суми). Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2022. 257 с. С. 175-177.

Дубасенюк О. А.
доктор педагогічних наук, професор
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Марченко Г. В.
здобувач PhD
Житомирський державний університет імені Івана Франка

СУЧАСНІ ТЕОРІЇ МЕДІАОСВІТИ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Важливу роль у становленні та розвитку сучасної медіаосвіти відіграє міжнародна організація ЮНЕСКО, яка розглядає медіаосвіту як окремий напрям у педагогічній теорії та практиці, а не допоміжний засіб у викладанні інших дисциплін [3] та рекомендує активно впроваджувати медіаосвіту на всіх рівнях освітнього процесу у межах формальної та неформальної освіти.

Фундаторами такого підходу стали видатні вчені і публіцисти А. Діозед, А. Моль, К. Норденстренг, М. Сушон та ін. Як результат, у 1973 р. Міжнародною радою з питань кіно і телебачення було запропоновано впровадити у вищу та середню школу «навчання засобів масової комунікації». Зроблено спробу з'ясувати зміст, форми і методи навчання, яке отримало узагальнену назву «медіаосвіта»: озброєння переважно теоретичними і практичними навичками опанування сучасними засобами масової комунікації – складової педагогічної галузі знань [2, с. 71]. На основі аналізу науково-педагогічної літератури з'ясовано відсутність єдиної теоретичної концепції медіаосвіти. Виокремлено такі основні теорії медіаосвіти [1, с. 286-293]:

1. *Ін'єкційна теорія медіаосвіти*. У контексті цієї теорії вважається, що медіа здійснює потужний вплив на аудиторію (переважно негативний), тому основна мета медіаосвіти – стабілізувати негативний ефект від надмірного захоплення медіа (в основному дитячою і молодіжною аудиторією). Педагоги

прагнуть допомогти учням відчутися різницю між реальністю і медіатекстом шляхом розкриття негативного впливу медіа на конкретних прикладах.

2. *Теорія медіаосвіти як джерела «задоволення потреб» аудиторії.* Теоретичною основою якої є «споживання і задоволення» у сфері медіа. Тобто вплив медіа на аудиторію обмежений, учні можуть самостійно правильно обирати й оцінювати медіатекст відповідно до своїх потреб. У контексті цієї теорії мета медіаосвіти – допомогти учням отримати з медіа максимум користі щодо задоволення своїх потреб.

3. *Практична теорія медіаосвіти* (інша назва – «медіаосвіта як таблиця множення»). Вплив медіа на аудиторію обмежений, головне – формування практичного вміння користуватися медіаапаратурою, зокрема для створення власних медіатекстів. Позитивним аспектом такого підходу є орієнтування на власну продуктивну діяльність, недоліком – обмежене розуміння практики лише як роботи з технікою, без урахування елементів соціальної практики, соціального впливу, що може бути досягнуто за допомогою медіапродукції.

4. *Теорія медіаосвіти як засіб формування критичного мислення.* Згідно цієї теорії основною метою медіаосвіти – захистити учнів/студентів від маніпулятивного впливу медіаінформації. З цією метою необхідно розвивати критичне мислення щодо медіатекстів і надати орієнтири в умовах надлишку різної інформації, навчити грамотно сприймати її, розуміти, аналізувати, мати уявлення про механізми і наслідки її впливу на глядачів, читачів і слухачів. Відповідно до цієї теорії учні/студенти повинні вміти визначити: надійність джерела інформації; припустимі і неприпустимі твердження; розбіжності між головною і другорядною інформацією тощо.

5. *Марксистська теорія медіаосвіти.* ЗМІ здатні маніпулювати громадською думкою і масовими настроями на користь певних соціальних груп. При цьому дитяча аудиторія стає найлегшою мішенню для впливу. Стратегія навчання молодого покоління зводиться до вивчення політичних, соціальних та економічних аспектів медіа, аналізу численних суперечностей, що містять ці аспекти з точки зору певного класу.

6. *Семіотична теорія медіаосвіти* є повною протилежністю марксистській теорії, оскільки акцентує увагу на проблемі мови медіа, а не на політичному чи соціальному змісту медіатексту. Медіазасоби досить часто прагнуть приховати знаковий характер своїх текстів. Тому метою медіаосвіти є допомогти правильно читати медіатексти, навчити правилам декодування медіатексту, опису його змісту, асоціацій, особливостей мови тощо.

7. *Культурологічна теорія медіаосвіти*: масмедіа пропонують певну інтерпретацію дійсності, аудиторія, в свою чергу, перебуває у процесі діалогу з медіатекстами. Вона не просто “зчитує” інформацію, а самостійно аналізує, вкладаючи різні змісти в медіатексти. Звідси, головна мета медіаосвіти – допомогти зрозуміти, як медіа можуть збагатити знання, сприйняття тощо. Медіапедагоги спрямовують свою діяльність на те, щоб навчити оцінці і критичному аналізу медіатекстів.

8. *Естетична теорія медіаосвіти*. Головна мета медіаосвіти полягає в тому, щоб допомогти зрозуміти основні закони і мову художнього спектра інформації, розвивати естетичне (художнє) сприйняття і смак, здатність до кваліфікованого аналізу художніх медіатекстів. У контексті цієї теорії зміст медіаосвіти спирається на вивчення мови медіакультури, авторського світу творця художнього тексту, історію медіакультури. Педагоги прагнуть навчити школярів критичному аналізу художніх медіатворів, їх інтерпретації.

До перспектив дослідження віднесено: необхідність узагальнення особливостей теорій медіаосвіти та сучасного досвіду вивчення механізмів дії медіа, які мають певні позитивні та негативні аспекти. При впровадженні медіаосвіти у практику конкретного закладу освіти важливо використовувати певну теорію або її аспект як теоретичний вектор подальшого розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Баришполець, О. Т., Найдьонова, Л. А. (2010). *Медіакультура особистості: соціально-психологічний підхід: навч. посіб*, Київ : Міленіум,

440. (Baryshpolets, O. T., Naidyonova, L. A. (2010). *Media culture of personality: socio-psychological approach: tutorial*, Kyiv: Millennium,440).

2. Шумаєва, С. П. (2003). Медіа освіта: історичні і культурологічні аспекти розвитку. *Рідна школа*, 5 (880),70-72. (Shumaeva, S. P. (2003). Media education: historical and cultural aspects of development. *Native school*, 5 (880),70-72).

3. *Media Education*. Paris : UNESCO, 211. (1984).